

Закінчення таблиці

1	2	3
	Зміна інтенсивності емоційного потоку	Зниження інтенсивності: розподіл емоцій шляхом збільшення інформації, необхідної для задоволення потреби; розподіл емоцій шляхом розширення кола спілкування; розподіл емоцій шляхом розширення кола емоційних (таким, що провокують емоційну реакцію) ситуацій. Підвищення інтенсивності: зосередження — концентрація уваги працівника на обмеженому колі процесів, що мають для нього найбільшу цінність; зосередження шляхом обмеження інформації зі звичних джерел
	Зміна напрямку емоційного потоку	Переключення емоційних потоків з емоційних ситуацій на нейтральні; переключення з реальних деструктивних емоцій на ілюзорні або соціально не значущі; переключення конструктивних емоцій з дрібниць, ілюзорних об'єктів на такі, що мають соціальну цінність
	Зміна якісного складу емоційного потоку	Зміна цінності емоційного потоку (включення до емоційного потоку інших емоцій, що мають різну цінність для організації); зміна інформативності емоційного потоку (шляхом інтерпретації емоційних проявів)
	Зміна супутніх параметрів емоційного потоку	Психофізіологічні методи впливу на емоційну сферу: відповідний музичний супровід виробничої діяльності; відповідне художнє оформлення приміщень; відповідне фізичне навантаження; аутотренінг та інші методики керування станом
	Припинення емоційного потоку	Нейтралізація дії деструктивних емоцій емоціями-інгібіторами; зміна середовища спілкування з одночасною зміною виробничих завдань (використання групової динаміки при створенні робочих груп)

Отже, ефективність діяльності в організації може бути підвищена за рахунок застосування в менеджменті системи дій, спрямованих на:

аналіз емоційних потоків з огляду на їх енергетичне значення для організації та використання наявної емоційної енергії працівників;

аналіз того, як організація може підвищити власну цінність завдяки керуванню емоційними потоками;
застосування інформаційних, інтерактивних та психофізіологічних технологій управління емоційними потоками в організації;

визначення інформативності та цінності конкретних емоцій в організації та з'ясування того, як вони можуть використовуватися в управлінні;

визначення інтенсивності та векторів емоційних потоків працівників і організації з метою їх подальшої гармонізації.

Подальші дослідження варто спрямувати на визначення оптимальної системи індикаторів емоційних потоків в організації та розробці ефективного інструментарію з управління ними.

Література: 1. Кабаченко Т. С. Психология в управлении человеческими ресурсами. — СПб.: Питер, 2003. — 400 с. 2. Ильин Е. П. Психофизиология состояний человека. — СПб.: Питер, 2005. — 412 с. 3. Thomas K. W. Toward Multidimensional Values in Tiching. The Example of Conflict Behaviors // Academy of Managment Review, 1977, v. 2, P. 485 — 496. 4. Лютенс Ф. Организационное

поведение. — М.: ИНФРА-М, 1999. — 282 с. 5. Изард К. Э. Психология эмоций. — СПб.: Питер, 2006. — 464 с. 6. Краткий психологический словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. — М.: Политиздат, 1985. — 431 с. 7. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади: Монографія. — Харьков: ВД "ИНЖЕК", 2004. — С. 68 — 69. 8. Сидоренко О. Тренінги емоціонального менеджмента "http:// www.arsenal-hr.ru" 9. Ильин Е. П. Психология индивидуальных различий. — СПб.: Питер, 2004. — 701 с. 10. Головаха Е. И. Психология человеческого взаимопонимания / Е. И. Головаха, Н. В. Панина // http://www. psyfactor. org/strah2.htm

Стаття надійшла до редакції
16.05.2006 р.

УДК 658.03:336.22

Мерхо Олександр

ПРОЦЕС ПЕРЕКЛАДАННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЦІНОУТВОРЕННЯ

In the article the regularities of influence of the process of profits taxation of enterprises upon the formation of the product value of the enterprise that executes its activity under conditions of monopolistic competitiveness are considered.

Загально відомо, що сурова дійсність ринкової економіки вимагає від підприємств постійних перемог у конкурентній боротьбі. Але економічна наука ще не має вичерпної відповіді на питання про вплив податків на процес ціноутворення. Між тим саме цінова конкуренція відіграє провідну роль у боротьбі підприємства за доступ до ресурсів та ринків збуту продукції. Нижче розкривається механізм перекладання податку на прибуток та його вплив на процес формування ціни продукції підприємства, діючого в умовах монополістичної конкуренції.

Процес перекладання податків на науковому рівні першим почав досліджувати Д. Локк. Значний вклад у розробку цього питання зробили А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Ст. Міль, Н. Канар, П. Прудон, Ф. Ласаль, В. Твердохлібов, К. Рау, А. Вагнер, А. Маршалл, Г. Мейер, Панталеоне, Е. Селігман, А. Гарбергер, Х. Сін, а також Р. та П. Масгрейви. Незважаючи на таку пильну увагу до цього питання, К. Макконеллом і С. Брю [1] зауважують, що процес перекладання податку на прибуток залишається досить важливим об'єктом економічних дискусій.

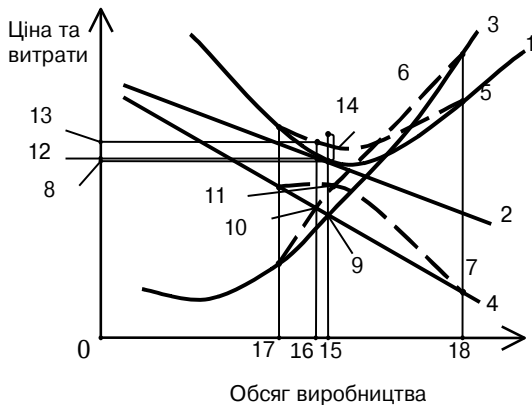
Розуміння принципів перекладання податку на прибуток вимагає передусім розуміння економічної сутності податку. Стосовно податку на прибуток підприємств можна зауважити, що реально його платником виступає не підприємство. Воно (підприємство) лише перераховує належну до сплати суму податку на користь держави, а дійсними носіями податку виступають власники його корпоративних прав [2].

Чинником, який значно впливає на процес перекладання податку, виступають особливості формування оптимальної ціни на продукцію підприємства за умов монополістичної конкуренції. Вихідним припущенням при цьому буде те, що "у довготерміновому плані фірма, що бере участь у монополістичній конкуренції, буде отримувати лише нормальний прибуток" [1, с. 563].

Дослідження слід розпочати з об'єму виробництва підприємством та ціни на продукцію, встановлених при досягненні

довгострокової рівноваги до ведення податку. Вибір принципів установлення ціни в довготерміновому періоді зумовлений природою податку на прибуток, оскільки він носить не "акордний" характер.

Базою для графоаналітичного дослідження процесу ціноутворення обрано графік, запропонований К. Макконнелом і С. Брю [1, с. 562]. Визначення рівноважної ціни (P) у довгостроковому періоді проілюстровано на рисунку.

Умовні позначення:

1 — середні загальні витрати, ATC;	12 — ціна продукції підприємства після введення податку та збільшення ціни (перекладання податку не в повному обсязі), P_t ;
2 — крива попиту, D;	13 — середні загальні витрати після введення податку, ATC _t ;
3 — граничні витрати, MC;	14 — величина підвищення ціни, необхідна для перекладання податку в повному обсязі, ΔP ;
4 — граничний дохід, MR;	15 — початковий обсяг виробництва, Q;
5 — середні загальні витрати після введення податку, ATC _t ;	16 — обсяг виробництва на рівні рівноваги між граничними витратами та граничним доходом ($MC_t = MR_t$), Q_t ;
6 — граничні витрати після введення податку, MC _t ;	17, 18 — обсяги виробництва, на яких підприємство відповідно починає та завершує отримувати валовий прибуток, Q'_t, Q''_t .
7 — граничний дохід після збільшення ціни, MR_t ;	
8 — початкова ціна на продукцію підприємства, P, $P = ATC$;	
9 — точка рівноваги граничних витрат та граничного доходу до введення податку, $MR = MC$;	
10 — точка рівноваги граничних витрат після введення податку та граничного доходу, $MR_t = MC_t$;	
11 — точка рівноваги граничних витрат після введення податку та граничного доходу, після збільшення ціни, $MR'_t = MC'_t$;	

Рис. Максимізація прибутку підприємства в довгостроковому періоді

Оптимальний обсяг виробництва, як і в умовах чистої конкуренції, встановиться для підприємства за умов дотримання рівноваги між граничними доходами та граничними витратами, $MR = MC$. Для дотримання такого співвідношення підприємству необхідно виробляти продукцію в обсязі Q. Максимальною ціною на продукцію підприємства при даному обсязі виробництва буде ціна P, яка дорівнює середнім загальним витратам (ATC).

З введенням податку на прибуток підприємств дохідність інвестованого капіталу в діяльність підприємства знизиться на величину, що відповідає ставці податку. Для підприємства введення податку призведе до збільшення величини явних витрат, а отже і до збільшення середніх загальних (крива MC_t) та граничних витрат (крива ATC_t).

Особливе значення для визначення впливу податку на процес формування рівноважної ціни на продукцію підприємства має момент виникнення додаткових витрат. З першого погляду, вони в даного підприємства не повинні виникнути взагалі [2]. Отже, при визначеному за правилом рівності граничного доходу та граничних витрат ($MR = MC$) оптимальному об'ємі виробництва (Q) розмір середніх загальних витрат дорівнює ціні продукції підприємства.

Збільшення витрат відбудеться через розбіжності економічного та податкового підходу до визначення витрат. Витрати, обчислені за податковими правилами [3], валові витрати включають до свого складу лише чітко визначені явні витрати. Сума валових витрат використовується для розрахунку бази оподаткування. З огляду на те, що величина валових витрат менша за величину економічних витрат, з'являється валовий прибуток, який і оподатковується.

Можна відмітити, що з введенням податку на прибуток відбудеться збільшення середніх загальних витрат ATC_t та граничних витрат MC_t . Збільшення останніх призведе до встановлення рівноваги між граничними витратами та граничним доходом ($MC_t = MR_t$) на іншому рівні (Q_t).

При цьому буде порушена рівновага ціни та середніх загальних витрат ($P = ATC$), різниця між ATC та P складе економічні збитки у короткотерміновому періоді, зменшення передусім торкнеться нормального прибутку. За таких умов було б можливо припустити зміну інтенсивності використання фіксованих потужностей, але якщо б це і дозволило отримати бажаного результату, він носив би короткостроковий характер. У довгостроковому плані підприємство повинно піти одним із наведених нижче шляхів: 1) відмовитися від виробництва цього продукту; 2) ліквідувати розрив між середніми загальними витратами (A) та ціною на продукцію (P): а) збільшити ціну на продукцію, яка продається; б) зменшити ціну на ресурси, які купують у сторонніх осіб.

У першому випадку відбудеться втеча від податку, при якому процес ціноутворення відсутній як такий, отже цей варіант лежить поза межами даного дослідження. Але його наслідки безпосередньо вплинуть на процес ціноутворення на інших підприємствах.

Другий випадок передбачає підвищення рентабельності підприємства. Це може відбутися не шляхом збільшення об'ємів діяльності, а за рахунок більшої ціни на продукцію, що продається, чи меншої ціни на ресурси, які купуються. Напрямок визначається під впливом принципів еластичного попиту [4]. Також можливе використання обох шляхів.

У статті розглянуто випадок, коли обрано шлях підвищення ціни на власну продукцію. Витрати, викликані податком, виникнуть у підприємства лише в діапазоні об'ємів виробництва між Q'_t , коли починається отримування валового прибутку, та Q''_t , коли величина визначеного за податковими правилами прибутку дорівнює нулю. Величина збільшення ціни необхідна для того, щоб знову встановилася економічна рівновага за умов збереження вихідних об'ємів виробництва; але вона не є постійною. Дана величина може бути розрахована за формулою (1.1) для ціни продукції без урахування податків з обороту, які обчислюються з вартості продукції:

$$\Delta P = PRT \times k_t, \quad (1)$$

де ΔP — величина підвищення ціни;

PRT — величина оподаткованого прибутку у складі ціни товару;

k_t — коефіцієнт податкового підвищення ціни, розраховується за формулою:

$$k_t = (1/(1 - t_p)) - 1, \quad (2)$$

де t_p — ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом.

Для продукції, яка оподатковується податком з обороту, який обчислюється у процентному відношенні до ціни продукції, величина необхідного підвищення ціни може бути визначена за формулою (3):

$$\Delta P = PRT \times k_t \times (1 + t_{tur}) \quad (3)$$

де ΔP — величина підвищення ціни;

PRT — величина оподаткованого прибутку у складі ціни товару;

k_t — коефіцієнт податкового підвищення ціни;

t_{tur} — ставка податку з обороту, виражена десятковим дробом.

Збільшення ціни на величину ΔP може знову встановити рівновагу між граничним доходом та граничними витратами ($MR_t = MC_t$) й забезпечити отримання нормального прибутку.

Перекладання податку з підприємства на покупців продукції відбувається при зміні попиту на продукцію. Введення податку викликає в цілому в галузі короточасний період збитків, при виході деяких підприємств з ринку споживачі, стикаючись із скороченням пропозиції продуктів-замінників, підвищують попит на продукцію підприємств, які залишилися на ринку. При цьому відбувається не лише збільшення величини попиту, а й зсув кривої попиту. До такого ж висновку прийшов Д. Міль: "Витрати виробництва не мали б жодного впливу на конкурентну ціну, якщо б вони не впливали на пропозицію" [5].

В довготерміновому періоді ціна повинна збільшитися на величину, рівну ΔP , та знову почнеться отримування нормального прибутку. У короткотерміновому періоді відбувається пропорційний розподіл податкового тягаря між підприємством та покупцями продукції. Визначити ступінь розподілу податкового тягаря можна зіставивши значення величини підвищення ціни ΔP та $\Delta P'$, формула (4):

$$TI = \Delta P : \Delta P' \times 100\%, \quad (4)$$

де TI — ступінь перекладання податку на прибуток підприємств, у відсотках;

ΔP — величина підвищення ціни, для повного перекладання податку;

$\Delta P'$ — фактична величина підвищення ціни.

Таким чином, можна прийти до висновку, що чим більше збільшується попит на продукцію підприємства, тим у більшій мірі податок на прибуток підприємств буде перекладатися на покупців. Здатність перекладати податковий тягар прямо впливає на процес ціноутворення та величину зміни ціни.

Література: 1. Макконнелл К. А. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с 14-го англ. изд. / К. Л. Макконнелл, С. Л. Брю. — М.: ИНФРА-М, 2005. — 972 с. 2. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії. Вступ до фінансової науки: Пер. з нім. — К.: Либідь, 2000. — 656 с. 3. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28 грудня 1994 р. №335/94-ВР (зі змінами та доповненнями) // ЛІГА: ЗАКОН ENTERPRISE 7.7.20, ІФЦ "ЛІГА", ЛІГАБізнесІнформ, 2006. 4. Маршалл А. Принципы экономической науки: Пер. с англ. Т. I. — М.: Изд. группа "Прогресс", 1993. — 416 с. 5. Самуельсон П. Економіка: Пер. з англ. — Львів: Світ, 1993. — 496 с.

Стаття надійшла до редакції
18.05.2006 р.

УДК 338.45:621.311(477)

**Шелегеда Б. Г.
Турбіна О. І.**

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

In the article the approaches to the definition of the influence of the electric power upon the economical development of the country are improved, the peculiarities of the electric power systems, contemporary conditions, the problems and perspectives of the further development of the sphere are considered.

У сучасному науковому представленні електроенергетична система (ЕЕС) розглядається як одна із систем енергетики, що володіє рядом властивостей, найважливішими з яких є складність інтеграційних господарських зв'язків і висока динамічність розвитку. Енергетичний комплекс України тепер знаходиться в процесі складного переходу від цілком централізованого керування галуззю до роботи в ринкових умовах. Від надійного і постійного функціонування галузі значною мірою залежать темпи виходу України зі скрутного економічного становища й енергетична безпека держави. Стан енергетики має пріоритетне значення в порівнянні з іншими складовими економіки країни. Саме енергетика в розвинутих країнах домінує у формуванні параметрів економічного зростання. Здійснення економічних реформ в Україні приводить до економічного зростання в багатьох сферах господарства, що має потребу в створенні умов для підвищення ефективності діяльності підприємств паливно-електроенергетичного комплексу.

Теоретичні підходи до визначення значення і ролі електроенергетики широко висвітлювалися в роботах вчених у 70 – 80-х р. XX століття, а також у роботах Л. С. Беляєва [1], А. І. Амоши, С. В. Янко, Ю. П. Яценко [2] та ін. У наукових працях останніх років це питання практично не розглядалося, хоча за цей період відбулися значні зміни у всій економіці країни, трансформація до ринкових методів господарювання, а тому назріла необхідність дослідження впливу нових ринкових відносин на розвиток електроенергетики в сучасних умовах.

Метою даної статті є виявлення значення і ролі електроенергетики для економічного розвитку країни в нових умовах господарювання. Для цього необхідно визначити особливості галузі, її значення для всіх рівнів господарювання, основні функції та проблеми розвитку на сучасному етапі. Основним завданням електроенергетичної системи є централізоване безперебійне постачання електроенергією всіх сфер економіки й оперативно-диспетчерське регулювання процесу виробництва, передачі і розподілу енергії.

Електроенергетика є, насамперед, базовою галуззю паливно-енергетичного комплексу України. Ефективність функціонування і розвитку електроенергетики значною мірою визначає конкурентоспроможність вітчизняної економіки. Основні правові й організаційні принципи діяльності електроенергетики України визначені Законом України "Про електроенергетику" [3], нормативними актами Президента України, Кабінету Міністрів України, Національної комісії з регулювання електроенергетики України.

Електроенергетична система як частина енергосистеми становить сукупність електричних станцій і споживачів енергії, об'єднаних спільністю процесу виробництва, передачі, розподілу й споживання електроенергії, що працюють під єдиним диспетчерським

© Шелегеда Б. Г., Турбіна О. І., 2006